

Vaders! Over baby's, peuters en vader(en) Antwerpen, 16 mei 2008

Vaders! Het uitroepteken zegt het: een belangrijke partij. Het uitroepteken drukt echter ook verrassing uit: Vaders?! Een evidentie is het niet, het belang van vaders op waarde schatten, ook voor de vroege kindertijd. Daarom zette WAIMH-Vlaanderen op de studiedag van mei vaders in de schijnwerpers. Omdat ze een onmiskenbare rol hebben, lieten alle sprekers horen, of ze nu spraken vanuit de praktijk of vanuit conceptueel oogpunt.

Vaders in soorten

PATRICK MEURS – voorzitter WAIMH-Vlaanderen

Patrick Meurs zette als voorzitter van WAIMH-Vlaanderen en als vader, de lijnen uit voor de studiedag in al zijn verscheidenheid. Er zijn immers verschillende soorten vaders, in de literatuur en in de praktijk (traditionele vaders, pleegvaders, afwezige vaders, zorgdragers,...). Al in de jaren '70 zette Geneviève Delaisi de Parseval 'la part du père' op de agenda. Toch bleven vaders lang weg van het toneel. Enerzijds door het stilzwijgen over het vroege vaderschap, alsof vaders pas een rol te vervullen hadden vanaf de oedipale fase. Anderzijds was er de maatschappelijke contestatie van de vaderrol met de 'vaderloze maatschappij' waarin de nadruk lag op de relatie moeder-baby.

Daarnaast zetten auteurs als Lamb of Anthony & Benedek het belang van vaders als 'vroege' zorgdragers in de picture met 'de vergeten vader' of het begrip 'fatherhood'. Ook in het gehechtheidsdenken kregen vaders een plaats. Vaders kunnen steunfiguren zijn (vb. bij depressie van de moeder) of stoorzenders (trauma, alcoholisme,...).

Aandacht is er ook voor de verschillen in ouderschap van vaders en moeders, waaruit onder meer blijkt dat vaders anders spelen dan moeders. 'Intuitive parenting' blijkt genderspecifiek.

De rol van vaders in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen: stand van zaken in ontwikkelingspsychologisch onderzoek en gehechtheidsperspectief

EILEEN TANG - klinisch psycholoog KU Leuven

Plaats van vaders in onderzoek

In de ontwikkelingspsychologische literatuur werden vaders lange tijd relatief verwaarloosd. Tot Lamb in 1975 een oproep deed om meer oog te hebben voor vaders, spitste het onderzoek zich vooral toe op moeder en kind. Lamb's oproep kon niet meteen op veel weerklank rekenen. Dat had onder meer te maken met het gegeven dat vaders minder beschikbaar en bereidwillig waren om deel te nemen aan onderzoek. Dat is intussen veranderd. De relatieve verwaarlozing van vaders had ook te maken met de nadruk in het onderzoek moeder-kind op het differentieel voorkomen van ouderlijke psychopathologie.

Actuele literatuur

De voorbije decennia valt meer literatuur te vinden over de plaats van vaders.

- Het concept 'vaderlijke betrokkenheid' vond ingang, waar vaders aanvankelijk bekeken werden vanuit de kostwinnersrol. Vaderlijke betrokkenheid is multidimensioneel bepaald. Onderzoek wijst uit dat kwaliteit van vaderlijke betrokkenheid belangrijk is voor het kind, en niet alleen de kwantiteit.
- Vader worden. Aandacht komt voor kwalitatief onderzoek rond de beleving van het vaderschap. Net als bij moeders levert dat een groot bereik van complexe gevoelens, met vragen over het spanningsveld zorg-arbeid. Anders dan moeders kunnen vaders zich buitengesloten voelen door lichamelijke aspecten (dragen het kind niet). Kwantitatieve aspecten worden zowel individueel onderzocht (gevolgen van mentale aspecten) als relationeel (kwaliteit van de partnerrelatie).
- Rol van vaders in de adaptieve kinderonwikkeling. Hun adaptieve invloed is zowel direct (genetisch en via vaderschapsstijl) als indirect (via de dyade moeder-kind). Vaders zijn daarin heel belangrijk: getuige het groter risico op postpartum depressie van moeders bij een minder aanwezige vader).

- Rol van de vader in psychopathologische kinderontwikkeling. Psychopathologie bij vader geeft een groter risico op psychopathologie bij het kind. Externaliserende symptomen van het kind hebben meer te maken met vader-factoren. Bedenking: er is nog relatief weinig onderzoek beschikbaar en het vertrekt doorgaans vanuit een categoriale visie, terwijl een dimensionale visie zinvoller is).

Rol van vaders in sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen

Rechtstreekse invloeden op emotieregulatie, vader-kind gehechtheidsrelatie, autonomieverwerving en compliance, zelf-effectiviteit.

- Emotieregulatie : social referencing en de rol van vaderlijke sensitieve responsiviteit. Vader-kind interacties verschillen van in het begin van moeder-kind interacties. Vaders zorgen voor meer speelse interacties, die fysiek en affectief opwindender zijn.
- Gehechtheid en autonomieverwerving. Vaders met rigidere gedragscontrole hebben zontjes met meer uitdagend gedrag en minder compliance.
- Vaders hebben een invloed op zelfeffectiviteit en het aanleren van doelgerichte vaardigheden, belangrijke elementen voor de veerkracht van het kind.

Onrechtstreekse invloeden op de kwaliteit van vader-kind relatie. Een harmonieuze partnerrelatie brengt een kwalitatief betere moeder-kind en vader-kind relatie mee. Bij een slechtere partnerrelatie trekt vader zich meer terug uit de relatie met de moeder en uit die met zijn kind. Een conflictueuze partnerrelatie zorgt niet alleen voor indirecte invloeden maar ook voor een verhoogde emotionele spanning, parentificatie en agressiviteit, of nog nefaster fysieke agressie naar moeder en kind. Partnerrelaties waarin conflicten op een positieve manier geuit en opgelost worden, hebben een positieve invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind.

Ook kind-factoren en copingprocessen spelen een rol. Zo zal een kind dat zich moeilijker reguleert wegens op de vader-kind-relatie en op de partnerrelatie.

Zijn er genderspecifieke rollen?

De rol van vader verschilt van die van moeder. Dat betekent niet noodzakelijk dat ouderlijke rollen genderspecifiek zijn. Ze kunnen ook te maken hebben met factoren als leeftijd, werkstatus, afkomst,...). Niet zozeer het geslacht is van belang, wel geslachtelijke ROLLEN.

Implicaties voor de klinische praktijk

Vaders nemen een belangrijke en deels andere rol in dan de moeder. Toch zijn vaders niet alleen 'helpers' of steunpilaren van moeder in de relatie tot haar kind. Beiden zijn gelijkwaardige partners in de relatie/opvoeding van hun kind. Toch kunnen vaders botsen op diverse obstakels, individueel, relationeel (moeders die hun man verhinderen vader te zijn) of maatschappelijk. Het is belangrijk om oog te hebben voor de SPECIFIEKE NODEN EN BEHOEFTE VAN VADERS!

Clinici zijn het er over eens: vaders hebben een belangrijke rol! Om het met de woorden van Snarey te zeggen:

'Good fathering it seems really does matter.
It matters over a long time,
Over a lifetime
And even over generations!'

Vaderen in de praktijk

JO LEMMENS - opvoeder CKG De Kleine Vos

Zelf vader van 2 jonge kinderen wil Jo Lemmens in zijn werk als opvoeder vooral vaderschap versterken in crisismomenten.

Zelf vader: Jo Lemmens doorliep als vader diverse fasen: van fascinatie voor de zwangerschap tot onzekerheid en angst en de vraag 'zal ik een goede vader worden?' Daarna komt de schrik om de controle over de situatie te verliezen, vragen over leven als gezin en als individu.

Opvallend is wel dat naar de GEVOELENS van vaders weinig gevraagd wordt, ook niet bij de geboorte. De hamvraag daar lijkt wel te zijn of 'hij is blijven rechtstaan bij de bevalling'. Toch hebben ook vaders complexe gedachten en gevoelens bij een nieuw kind. Voor vaders worden kinderen echt tastbaar als ze hun baby's in hun armen houden. Moeders hebben daarin een voorsprong door de zwangerschap.

Vaders ondersteunen op het werk

Jo Lemmens werkt in de leefgroep bij kinderen tussen 0 en 3 jaar als enige mannelijke kracht. Hij ziet verschillen in opvoeden tussen mannen en vrouwen:

- Vrouwen: meer aandacht voor verzorging, propere kleren, hygiëne en bad. Onderhandelen meer met kinderen, nemen dingen persoonlijker op.
- Mannen : meer aandacht voor spelen en ravotten. Schone kleren minder belangrijk. Treden kordater op, relativieren sneller.
- Belangrijk is: EVENWICHT en AFWISSELING. Kinderen hebben nood aan een vader- EN aan een moederfiguur.

Een vaderfiguur bieden als opvoeder is vanzelfsprekend voor Jo. Vaders kunnen altijd iets doen, van verpamperen of badje tot hulp bij het zindelijk worden.

Vaderen is minder evident voor de vaders wiens kinderen in het CKG zijn. Velen vinden het ook vreemd dat een man opvoeder is bij zulke kleine kinderen. Ze hebben er wel respect voor maar zou een man toch niet beter een zware stiel uitoefenen?

Houding van de ouders in het CKG: een kind daar achterlaten is moeilijk voor beide ouders. Meer moeders komen naar het CKG en ze spreken bovendien meer de opvoedsters aan. Een mannelijke opvoeder wint vlugger het vertrouwen van de vaders. Het is een belangrijke rol van een mannelijke opvoeder erover te waken dat de vaders niet gepasseerd worden, hen kansen te bieden om te kunnen vaderen over hun kind. In die zin stimuleert een mannelijke opvoeder de opvoedsters en de maatschappij tot het inzicht dat de rol van vader belangrijk is!

Vaders, de vergeten speler in de primaire triade GREET SPLINGAER – psychopedagoge, Rapunzel en Kern

'Veel vaders verdwijnen uit het leven van hun kind dat levenslang blijft zoeken naar zijn vader'.

Met deze onthutsende zin legde Greet Splingaer vanuit gezinstherapeutisch perspectief het belang van vaders binnen de triade kind-moeder-vader vast. (Net zoals moeders zitten vaders ook vervat in een triade binnen het eigen gezin van herkomst: vader, zijn kind, zijn familie.) Er is immers geen gezinsdans zonder vader! Anders raakt de dans verstoord. Implicaties voor het therapeutisch werken zijn dat altijd met kind, moeder EN vader gewerkt wordt. Vader heeft een unieke rol, duidelijk in het geheel. Als vaders moeite hebben om hun rol in te nemen, is dat niet omdat ze incompetent vaders zijn, wel door gebrekkige rolmodellen en maatschappelijke beperkingen.

Ontwikkelingstaken van het gezin met jonge kinderen: Het vormen van de primaire triade

'Van 2 naar 3' is een grote structurele verandering.

- Uit onderzoek blijkt dat moederlijke fantasieën over de toekomstige baby en zijn plaats in het gezin, predictieve waarde hebben voor de relatiestructuur na de geboorte. Ouders die meer fantaseren over een dyadische relatie met de baby maar minder vorm geven aan de triade, hebben het achteraf moeilijker om de triade vorm te geven. Deze fantasieën gaan terug op eigen ervaringen en representaties als kind.

- Onderscheid tussen ouder- en partnersubstelsysteem met verschillende rollen. Oudersubstelsysteem moet zich apart maar toch verbonden ontwikkelen met partnersubstelsysteem. Je kan scheiden als partner maar nooit als ouder! Hierin toont zich het belang van vaders: Ze kunnen beter het partnersubstelsysteem bewaren en bewaken. Vaak worden deze belangrijke inspanningen geridiculiseerd met uitspraken over 'de jaloezige vader' of moeders die 'plots twee kinderen hebben'. Vaders zouden eerder gestimuleerd moeten worden om de partnergrenzen te bewaken op een respectvolle manier.
- Installeren van nieuwe generatiegrenzen. Met de komst van een kind worden niet alleen ouders maar ook grootouders geboren. Moeders richten zich gemakkelijker op hun eigen moeder. Vaders hebben meer de neiging om de deur dicht te houden voor moeders en schoonmoeders. Ze bakenen de grenzen en de ruimte meer af om de primaire triade vorm te kunnen geven!

Focus op de primaire triade: onderzoek van ELISABETH FIVAZ-DEPEURSINGE

Het functioneren in triades is een belangrijke ontwikkelingsopdracht voor kinderen: hoe kunnen ze er zich veilig en geborgen voelen, hoe competitie aangaan, hoe opkomen voor zichzelf en zorgen voor anderen? Klachten met kleuters en lagere school kinderen gaan vaak terug op het moeizaam kunnen functioneren binnen een triade.

Elisabeth Fivaz-Depeursing ontwikkelde een onderzoeksprocedure om de primaire triade in kaart te brengen en te bestuderen, de LAUSANNE TRIADIC PLAY (LTP). Hierbinnen bekijkt ze diverse *configuraties*. Concreet wordt aan ouders en het kind gevraagd dat

1. de ene ouder speelt met het kind terwijl de andere op afstand aanwezig is
2. de andere ouder speelt...
3. de 3 samen spelen
4. ouders samen in gesprek gaan en kind 'in wacht gezet wordt'.

Binnen deze configuraties wordt elkeen binnen de triade als actieve partner beschouwd, ook diegene die 'in wacht zit'.

Een *analyse van de configuraties* op zoek naar het fundament van de triade situeert zich op 4 niveaus van non-verbale interacties.

1. niveau van het bekken : is iedereen betrokken, gericht naar elkaar of niet? Wordt de triade geopend in de ruimte om de derde toe te laten?
2. niveau van de torso: organisatie. Zit iedereen in zijn rol? Wie zit in actieve rol en klopt dat met naar elkaar toe- of afwenden met torso?
3. de blik, houding van het hoofd: gefocuste aandacht. Hoe kijken mensen naar elkaar? Neemt iedereen deel?
4. expressies, affectief contact. Is iedereen in contact met zichzelf en anderen? Worden ervaringen en emoties gedeeld of niet?
5. er is een HIERARCHISCHE organisatie van deze 4 niveaus: verstoringen en tegenstrijdigheden verlopen van onderen naar boven, van bekken naar expressie. De meest verstoorde bindingen worden vastgesteld bij gezinnen waarbij de configuratie en organisatie niet goed verlopen.
6. INGRIJPEN in het systeem verloopt door fysiek achter de mensen te gaan staan en fysieke houding aan te grijpen. Soms word ook gevraagd welke beelden opkomen in relatie tot fysieke houding. Dat biedt een opening naar intergenerationele aspecten.

Onderzoek naar structuur en dynamiek van triades, bijzondere situaties

Hoe worden spanningen gereguleerd? Hoe pikt triade contact weer op als het verloren ging?

- social referencing, omgaan met intrusie of vermeden, reguleren van afstand en nabijheid (kinderen tussen 6 en 9 md) : triangulaire mogelijkheden gebruiken voor de ontwikkeling van het kind of om spanningen te reduceren binnen het koppel.
- Ontstaan van intersubjectiviteit, rolomkeringen (18 md). Rigide organisaties van rolomkering gaan over coalities 2 tegen 1 waarbij de hiërarchie tussen ouders en kind overschreden wordt. Het kind komt tussen in spanning tussen ouders door de rol van charmeur of zondebok op zich te nemen.

Rol van vaders in de primaire triade

- Rol van derde speler innemen, zodat kind leert om te gaan met triades (zoals later op school).
- Differentiatie inbrengen. Vaders maken VERSCHIL en brengen de buitenwereld binnen.
- Aanmoedigen van sensitieve exploratie. Veilige hechting is niet alleen zich geborgen weten maar ook zich gedragen weten in de exploratie van de buitenwereld. KARIN GROSSMAN onderscheidt binnen het begrip 'sensitieve exploratie (naar analogie met moederlijke 'sensitieve responsiviteit' van Ainsworth) de volgende aspecten:
 - Sensitiviteit, correct interpreteren van kind-signalen en adequaat reageren
 - Coöperatie, niet overnemen of interfereren
 - Acceptatie van het kind
 - Gepast vaderlijk gedrag dat invloed heeft op het arousalniveau van kind.
- Werken aan een functionele structuur, samenwerken als ouders aan een gezinscontext van solidaire samenwerking aan consistente en voorspelbare regels en een veilige basis.

In de praktijk

We kunnen niet zonder vaders. In therapie zijn vaders nodig van in 1ste sessie!
 Als hulpverlener moet je je even sterk engageren naar vaders als naar moeders.
 Taal, tijd, structuur en praktijkruimte aanpassen. Vaders hebben meer vertrouwen in hulpverleners die competenties uitstralen binnen een duidelijke 'werkomgeving'. Vaders worden graag aangesproken in een directe, duidelijke taal. Dat laat zich beter verwoorden in vragen als 'hoe gedroeg je kind zich op de eerste schooldag' dan in 'hoe denk je dat je kind zich voelde?'.
 Tegelijk heeft een hulpverlener respect voor angst en onzekerheid, die vaak gemaskeerd wordt achter afstandelijkheid en drukte.
 Ook bij vaders is het belangrijk om in te zoomen op representaties over het vaderschap. Wat hebben ze zelf meegekregen van thuis en welke scripts zijn aan het werk (correctief, replicatief of innovatief)?

Kwetsbare mama, zorgzame papa? De vader als bron van veerkracht en buffer tegen stress bij moederlijke postpartum problematiek MARK VAN EYCK – psychiatrisch verpleegkundige moeder-kind unit PZ Bethaniënhuis Zoersel

Heeft psychiatrische pathologie in het kraambed gevolgen voor het vaderen?
 Op de moeder-kind unit worden moeders met postpartum depressie en postpartum psychose opgevangen samen met hun kind. De werking steunt op een psychodynamische visie en systeemdenken. De baby wordt maximaal afgeschermd van de psychiatrische problematiek van de moeder.

Vader worden is al niet eenvoudig. Het brengt ambivalente gevoelens en veranderingen mee. Het is een indringend life event dat kwetsbaar maakt maar ook kansen biedt.
 Ook vaders kampen met 'ghosts in the nursery', hebben een imaginaire baby die op hen lijkt en naar hen opkijkt en tegelijk een echte baby die huult.
 Vaders krijgen te maken met minder aandacht voor henzelf, een veranderende seksualiteit, een vrouw die moeder wordt en hem herinnert aan zijn eigen moeder, vragen rond werk, hobby, nachtrust en een pintje minder. Vaders moeten het vaak zelf maar een beetje uitzoeken. Ze moeten van alles en nog veel meer (aardig en ferm, lief en mannelijk)

Partner van een kwetsbare mama en vader?

Als moeder en baby in een psychiatrisch ziekenhuis opgenomen worden, komt de partnerrelatie onder druk te staan. De man ervaart gevoelens van verlies en gemis, zorgen en onzekerheid over beangstigend gedrag van de zieke partner. De psychiatrische problematiek en de opname zetten ook de vaderrol onder druk. Hoe kan de kersverse vader omgaan met zijn verlangen naar de baby? Hoeveel ruimte krijgt de vader om te groeien, binnen de zware belasting van tijdsintensieve bezoeken aan moeder en baby. Niet alleen is de ruimte anders dan thuis, vader voelt zich vaak beoordeeld door de verpleging en door de moeders.

Vaders gewikt en gewogen

Er zijn vaders in soorten.

- Sterke engelen. Genieten van en zorgen voor hun baby ondanks zorgen en angsten.
- Verscheurden: Kiezen voor hun kind is niet evident.
- Zachten: Worden net zoals de moeder overspoeld door de baby, de kluts kwijt.
- Hulpverleners : stellen zich op als co-hulpverlener voor moeder en willen zorg voor baby aan moeder overlaten. Zijn weinig beschikbaar voor baby.
- Afwezigen : moeder en baby krijgen geen steun van partner/vader
- Geen beschikbare vader : alleenstaande moeders

Hoe kan je vaders maximaal betrekken bij de behandeling van de moeder maar ook bij de zorg voor de baby?

Vaders worden het beste meteen bij de opname betrokken. Vaders worden gehoord en 'zichtbaar' gemaakt. Ze kunnen immers een belangrijke protectieve waarde hebben voor hun KOPP-kind. Vaders moeten maximale faciliteiten krijgen, zodat ze onbeperkt op bezoek kunnen komen en maximaal zorg kunnen opnemen.

Belangrijk is ook vaders zichzelf te laten zijn en ruimte te laten voor de eigen hulpvraag.

Vaders in de infantpsychiatrische praktijk : een vanzelfsprekendheid ULLA VAN WETSWINKEL – kinder- en jeugdpsychiater Mozaïek.

'There is no such thing as a baby', zei Winnicot al. Een kind is onlosmakelijk verbonden met zijn zorgfiguren. De primaire verzorgers zijn dus noodzakelijk bij diagnostiek en behandeling! Inspiratie voor de therapeutische werkwijze van Van Wetswinkel is het werk van Fivaz-Depeursinge en dat van John McHale (co-parenting). Het aangepaste diagnostisch referentiekader voor infants is de Zero-to-Three.

Mozaïek is een multidisciplinaire groepspraktijk voor kinderen tussen 0 en 6 jaar, voor problematieken als ontwikkelingsstoornissen, ontwikkelingsachterstand, gedragsstoornissen, eetproblemen, ouder-kind-interactieproblemen.

Het aangepast diagnostisch referentiekader voor infants, In het diagnostisch proces worden alle stappen samen met de ouders en eventueel met andere kinderen uit het gezin, overlopen, van intake, ontwikkelingsanamnese, spelobservaties ouders-kind, familiale anamnese en hechtingsgeschiedenis ouders, tot specifieke vragenlijsten, ontwikkelingsonderzoek en eventueel bijkomende observaties in school of crèche.

Diagnostisch profiel

Het diagnostisch profiel situeert zich op 5 assen:

1. primaire diagnose
2. ouder-kind-interactie/relatiestoornis
3. medisch-somatische problemen/ontwikkelingsstekorten
4. psychosociale stressoren
5. functioneel-emotioneel ontwikkelingsniveau.

As 2 wordt onderzocht met de PIR-GAS (Parent Infant Relationship Global Assessment Scale), waarbij drie aspecten betrokken zijn: affectieve grondtoon, gedragkwaliteit en psychische betrokkenheid. Scores rond 40 en lager geven een stoornis weer in de relatie. Het functioneel-emotioneel ontwikkelingsniveau (as 5) beoordeelt het emotioneel ontwikkelingsniveau van het kind, in relatie tot vader, moeder, onderzoeker, gerelateerd aan ontwikkelingsleeftijd (niet kalenderleeftijd).

In elk van deze stappen wordt ook de vader intensief betrokken.

Twee casusillustraties over 2 jongetjes van 3 jaar (het ene met gedragsproblemen en woedebuien, het andere met eet- en slaapproblemen) tonen dat vader met zijn eigen hechtingsgeschiedenis nauw betrokken wordt in de ouder-kind-observaties, en welke fundamentele informatie en richtingen voor het therapeutisch proces dat biedt.

Vaderschap en vader-kind-relatie in Marokkaanse en Islamitische gezinnen

JAMAL EL BOUDJAINI, thuisbegeleiding Taimoëm, De Touter Berchem

Eenvoudig is het niet om vader te zijn, zeker niet voor allochtone vaders! Bovendien worden allochtone vaders vaak gestigmatiseerd, ook door hulpverleners, omdat ze vaststaande rollenpatronen uit een traditionele gemeenschap zouden hanteren. Dat geldt zeker binnen de moderne Westerse maatschappij waar het begrip 'nieuwe man en vader' opgeld maakt. Binnen traditionele gemeenschappen is de man 'minister van buitenlandse zaken' en de vrouw 'minister van binnenlandse zaken' met een uitgebreid sociaal netwerk.

Vaders verwaarloosd

Nochtans worden deze vaders vaak gediskwalificeerd in hun rol als vader! Dat wortelt in de migratiegeschiedenis waarbij vaders binnen het kader van 'vrijwillige migratie' nooit gevraagd werd naar hun ervaringen rond migratie, verlies, pijn, gemis van vrouw en kinderen. Toch lieten ze hun gezin achter om hun kinderen een betere toekomst te geven!

Bij aankomst hier was er geen vangnet voor de vaders. Ze gingen werken, maakten veel overuren om veel te verdienen en waren weinig thuis.

Bij de geboorte van hun kinderen zijn ze niet aanwezig (traditioneel een vrouwen taak) en het delen van draaglast in de opvoeding hebben ze nooit gekend. Pas achteraf worden veel vaders geconfronteerd met de noodzaak van de vaderlijke rol. Toch zijn er best veel vaders die er toch in geslaagd zijn een positieve rol binnen de opvoeding te vervullen.

Gemiste kans

Lange tijd werden vanuit de hulpverlening vooral moeders ondersteund en geëmancipeerd, terwijl de mannen uit de buurt aan de zijlijn gehouden werden. Een gemiste kans voor een parallel emancipatieproces! Vaders werden gestigmatiseerd en 'gediaboliseerd' als 'onderdrukker van de vrouw', en niet uitgenodigd en gestimuleerd tot het opnemen van hun vaderrol.

Als vaders betrokken worden bij de opvoeding is dat vaak vanuit een negatieve invalshoek, of vanuit het standpunt van trots, eer en schande van de familie en minder vanuit communicatie- of pedagogisch perspectief en emoties. Voor vaders is het zich afvragen wat iets emotioneel voor iemand betekent, een totaal nieuwe benadering!

De hulpverlening is heel lang blijven hangen in vooroordelen en negatief perspectief op vaders! Intussen verenigen vaders zich geregeld in zelforganisaties om hun plaats in de opvoeding te zoeken en op te nemen.

Gefaseerd opvoedingsproces

Het opvoedingsmodel in Islamitische culturen is gefaseerd.

- De fase van het 'geven' (0 tot 7 jaar) : het kind moet worden gedragen, letterlijk en figuurlijk, gevoed, verzorgd door de moeder. Vaders blijven afwezig.

- De fase van het opvoeden (7 tot 12/13 jaar) : vader komt in the picture als het kind moet worden opgevoed. Vader is er om dingen te herstellen uit de vorige fase, te corrigeren, te controleren, vaak vanuit een autoritaire opstelling. Vaak komt dat door een machteloze houding en gemiste kansen. Dat leidt tot momenten van pijn, gezag, autoriteit. De communicatie is sterk functioneel bepaald, vanuit een collectivistisch denken, en veel minder vanuit emotioneel of individueel perspectief.

Vasthouden aan dit model leidt hier tot problemen, zeker als het migratieperspectief verandert. Ooit naar hier gekomen om geld te verdienen en dan terug te keren naar het land van herkomst (met het idee dat het hier toch alleen maar verkeerd kan gaan in de opvoeding), verandert dat. Families blijven hier aanmodderen. Kinderen leren niet om zelfstandig te zijn.

Dat leren ze wel in De Touter, dagcentrum voor integrale begeleiding van gezinnen, kinderen en jongeren. Hier wordt met papa's gewerkt vanuit het concept 'lotgenootschap'. In het centrum worden meisjes en jongens gelijkwaardig behandeld, ook vb. bij het doen van de afwas. Vaak gaan de jongen daartegen eerst in verzet, tot ze daar met steun van hun vaders, het nut van gaan inzien voor hun latere leven.

Tijd voor vragen en discussie...

Vraag : Is er onderzoek naar systemen zonder vaders (BOM, lesbische moeders,...) waar vaders van in het beginne, ook in het denken, weinig aanwezig zijn?

De laatste jaren is er meer aandacht voor BOM, homoseksuele en lesbische koppels met kinderen maar daar valt nog weinig conclusiefs uit af te leiden.

Hoe ga je als vrouwelijke hulpverlener om met allochtone vaders?

Vertrek vanuit de 'onbevlekt vlak-visie', een neutrale houding. Laat vaders hun eigen verhaal vertellen, ook over hun migratiegeschiedenis, zodat ze niet gedwongen worden alleen sociaal-wenselijk gedrag te uiten. Hulpverleners nemen vaak een actieve rol op naar de vrouw, waardoor mannen alleen gestimuleerd worden om defensief te reageren.

Mannen nemen nog steeds minder tijd op met hun kinderen dan vrouwen. Kan die evolutie versneld worden? Moet WAIMH druk uitoefenen om dat proces te versnellen?

- Het is een breed aanvaard maatschappelijk idee dat we naar 50/50 tijdsbesteding moeder/vader moeten gaan. Maar misschien ligt de rol van vaders wel op een ander vlak?
- Vaderen is een kwestie van kwaliteit.
- Marokkaanse vrouwen willen ook wel eens iets anders dan moeders. Dat biedt het voordeel dat mannen hun kans kunnen grijpen om te vaderen!
- Het is niet altijd aangewezen dat vaders even veel tijd doorbrengen met hun kinderen als moeders. Dat zorgt soms voor meer spanningen, wat nefast is voor het kind. Elke ouder kan vanuit zijn eigen hechtingsgeschiedenis bekijken wat zij/hij kan bieden of ondersteunen.
- Als vaders kunnen vaderen en moeders kunnen moeders, is het toch OK? Is de vraag naar 'gelijke tijd bezig zijn met de kinderen' een vraag vanuit moeders die ook eens iets anders willen? In sommige gezinnen kan dat, in andere leidt het tot een breuk.
- Het is belangrijk dat mannen een eigen emotionele band kunnen creëren met hun kind.

Soms gebeurt het dat kersverse moslimvaders, getrouwd met een Westerse vrouw, plots traditioneel godsdienstig worden. Visie daarop?

Binnen de moslimwereld ben je verantwoordelijk voor je eigen daden. Als je in een Westers land woont, is het te verantwoorden dat je daden niet helemaal passen binnen de traditionele visie. Je moet je aanpassen aan het land waarin je woont.

Als je vader wordt, ben je ook verantwoordelijk voor je kind. Daar komen islam-culturele roots bij kijken. Dan moet je je eigen cultuur herdefiniëren, herdenken. De Islam geeft daarvoor ook wel ruimte, gaat verder dan het zwart-wit denken. Dan gebeurt het soms dat moslimvaders in Westerse landen, raad vragen aan de imam. Het loont ook voor hulpverleners om samen te werken met imams, om het eigen perspectief en dat van moslimvaders te verruimen!

(Verslag: Hilde Van Durme)